

να σταματήσει πάνω στην πιο ψηλή κορυφή του Ισμάρου που ήταν η ακρόπολη. Ένα κάστρο με συνολικό μήκος περιβόλου δέκα και μισό χιλιόμετρων. Πόλις-κράτος η αρχόντισσα του Θρακικού πελάγους. Ακολουθεί η ελληνιστική εποχή και έχει την ίδια έκταση. Στα σύνορα των μεγάλων πόλεων-κρατών της Θράκης, της Θάσου και της Σαμοθράκης η αρχαία Μαρώνεια αναδείχθηκε από την αρχαϊκή έως τη ρωμαϊκή εποχή σε μεγάλη οικιστική μονάδα και σε σπουδαίο πολιτικό και οικονομικό κέντρο. Στη βυζαντινή εποχή είναι μια μικρή πόλη, έδρα επισκόπου, στη θέση της αρχαίας κοντά στο λιμάνι της. Κατά το δεύτερο μισό του 5ου αιώνα αποσπάστηκε από τη δικαιοδοσία της Τραϊανουπόλεως και αποτέλεσε αυτοκέφαλη αρχιεπισκοπή που εξαρτιόταν μόνο από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ως αυτοκέφαλη αρχιεπισκοπή μνημονεύεται στα συνταγμάτια: α) Επιφανίου Κύπρου, β) Λέοντος Σοφού, γ) Γεωργίου Κυπρίου, δ) Ιωάννη Τσιμισκή και ε) Μιχαήλ Παλαιολόγου.

Όταν ήταν πατριάρχης ο Ιωάννης Γ' Γλυκής (1313-1320) η αρχιεπισκοπή Μαρώνειας δόθηκε στον Χαλκηδόνο, αλλά δεν είναι γνωστοί ούτε οι λόγοι ούτε η διάρκεια της επιδόσεως. Μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Ανδρονίκου Γ' και συγκεκριμένα την εποχή των εμφυλίων πολέμων μεταξύ Ιωάννη Καντακουζηνού και Ιωάννη Ε' του Παλαιολόγου, η επισκοπή Μαρώνειας προβιβάστηκε σε μητρόπολη και πήρε την όγδοη θέση στη σειρά των μητροπόλεων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Η βυζαντινή Μαρώνεια καταστρέφεται από πειρατικές επιδρομές και περί το 1513 μετατοπίζεται για να ιδρυθεί η Νέα Μαρώνεια στη δυτική πλευρά της κορυφής του Ισμάρου.

Σε λίγα χρόνια κατόρθωσε να αναπτυχθεί, ώστε τελικά να γίνει δήμος προς τα τέλη του 18ου μ.Χ. αιώνα έχοντας στη δικαιοδοσία της 17 χωριά.

Γενικές πληροφορίες για τη βρύση

Η Νέα Μαρώνεια βρίσκεται ΝΑ της Κομοτηνής περί τα 30 χλμ. και στη βορειοδυτική πλαγιά της ψηλότερης κορυφής του όρους Ισμάρου.

Απέχει 4 χλμ. από την παραλία του Αγίου Χαραλάμπους όπου ήταν η αρχαία Μαρώνεια. Της αρχαίας Μαρώνειας του 400 π.Χ., δύο μακρά σκέλη του φρουρίου της ανεβαίνουν πάνω στην ψηλότερη κορυφή του Ισμάρου που λέγεται Άγιος Αθανάσιος, γιατί στην κορυφογραμμή έχει εξωκκλήσι του αγίου από τα συνηθισμένα της Μαρώνειας. Ένας περίβολος ξερολιθιάς 6 × 3,50 μ. περίπου, ύψους μέχρι 1,50 μ., με μια στενή είσοδο στη δυτική στενή πλευρά και στην ανατολική μια μικρή καμαρωτή κόγχη δίχως συνδετικό υλικό για το εικόνισμα. Μέχρι στιγμής δεν αλλοιώθηκε το σχήμα του και βρίσκεται λίγο χαμηλότερα των 678 μ. που έχει η κορυφή του Ισμάρου.

Όπως χαμηλώνει μαλακά η κορυφογραμμή στα δυτικά σταματάει σε ένα μεγάλο ορθόκοφτο βράχο που λέγεται Αετόπετρα. Αμέσως αρχίζει η απότομη κατηφορία στα βορειοδυτικά. Έχει μια πολύ κατηφορική δασωμένη πλαγιά που λέγεται Τσιτρίκι, και τερματίζει σε βαθιά ρεματιά με την ίδια ονομασία. Όπως γεννιέται η ρεματιά από την κορυφογραμμή κατευθύνεται από ανατολικά στα δυτικά απότομα και κατηφορικά. Σε απόσταση ενός χιλιομέτρου περίπου δημιουργείται ένα ανάγλυφο πατάρι πολύ δασωμένο τριγυρισμένο με γραφικούς λόφους και ραχούλες.

Η υγρασία που παρουσιάζεται σε διάφορα μέρη του παταριού και η πανοραμική θέση του είναι αιτία που κτίζεται εδώ η Νέα Μαρώνεια. Όμως πότε; Αυτό με βεβαιότητα δεν μπορούμε να το πούμε.

Η μεγαλύτερη πηγή νερού με φυσική ροή ήταν στη νοτιοανατολική πλευρά της ρεματιάς δίπλα στην κοίτη και στη ρίζα ενός μεγάλου συμπαγούς βράχου ύψους 6 μ. περίπου. Μερικοί παπούδες Μαρωνίτες που δε ζούνε τώρα το λέγανε αγιασμένο νερό. Το σεβότανε και διατηρούσανε πάντα το γύρω χώρο καθαρό. «Το αλώνι» λέγανε. Στη ρίζα του βράχου υπήρχε μια μικρή σπηλιά και από αυτήν έβγαινε το νερό. Δίπλα είχε ένα μεγάλο ιγδιόσχημο λάξευμα, σαν κολυμβήθρα, άγνωστο για ποιο λόγο. Γνωστά μας είναι αυτά τα μεγάλα ιγδιόσχημα λαξεύματα σε προϊστορικά ιερά με αγιάσματα, για τα οποία θα επανέλθω.

Στο περίγραμμα αυτού του αλωνιού, πολύ αργότερα, κτίζονται διάφορα καταστήματα και γίνεται η αγορά της Νέας Μαρώνειας, με ένα μικρό γραφικό ξύλινο γεφυράκι για τη διέλευση της ρεματιάς. Κτίζονται σπίτια μακριά από την πηγή. Μάλιστα τα μισά μέσα στη γη και τα μισά έξω από τη γη για ζεστασιά και ασφάλεια —καλυμμένες οι στέγες με σχιστολιθικές πλάκες που μεταφέρανε από το λατομείο που λέγεται Χελιδονόπετρες.

Το νερό της κάτω βρύσης (γιατί έτσι την ονομάζουν) τρέχει γλυκό μέρα και νύχτα σε δύο μεγάλες γούρνες κτισμένες με μάρμαρα, που πήραν από καταστρεμμένα αρχαία κτίρια.

Ίσως κάτω βρύση την ονομάζουν, γιατί στα βόρεια περί τα 20 μ. το 1908 η δεύτερη βρυσούλα επισκευάζεται και βρίσκεται ψηλότερα της κοίτης, ενώ το νερό της αποθηκεύεται σε δεξαμενή, παίρνοντάς το οι κάτοικοι από κρουνό.

Στο μέτωπο της επάνω βρύσης υπάρχει αυτή η επιγραφή:

*ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΙΝ
ΑΓΓΕΛΟΥ Σ. ΠΕΡΒΑΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΣ
ΑΓΓ. ΠΕΡΒΑΝΑ. Ο ΕΥΓΩΜΟΝΩΝ ΥΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΕΡΒΑΝΑΣ
25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1908*

Ο Μαρωνίτης Άγγελος Σ. Περβανάς που ήταν καπνέμπορας στη

Γαλλία και συνέχισε το καπνεμπόριο ο γιος του Ιωάννης Αγγ. Περβανάς, ξανάκτισε τη βρύση, παίρνοντας νερό από 40 μ. απόσταση από πηγάδι της αυλής σπιτιού.

Μεγαλώνει η Μαρώνεια, κτίζονται συνεχώς σπίτια όπως συνεχώς δέχονται επιδρομές και καταστροφές. Εποχές ληστοκρατίας, όμως το χωριό μεγαλώνει και απλώνεται γύρω από την πλατεία σε ακτίνα 300 μ.

Από τα τελευταία σπίτια της ανατολικής και βόρειας πλευράς αρχίζουν οι δασωμένες πλαγιές του βουνού, ρυτιδωμένες από πολλούς μικρούς χειμάρρους.

Αντίθετα από τη νότια και δυτική πλευρά η γη κατηφορίζει με απαλούς γραφικούς λόφους, δασωμένους και καλλιεργήσιμους, που φθάνουν μέχρι τη θάλασσα. Άγνωστο είναι πότε κτίστηκαν τα πρώτα σπίτια. Το μόνο που ξέρουμε από προφορικές μαρτυρίες είναι ότι, όσο περισφίγγεται ο χώρος, τα μεγάλα αρχοντικά κτίζονται ακόμα πιο ασφυκτικά γύρω από την πλατεία της αγοράς, αφήνοντας μόνο στενά πλακόστρωτα δρομάκια εκεί που τους υποχρέωσε η φύση του εδάφους και οι μικροχειμάρροι που πολλές φορές πλημμύριζαν το χωριό και σκάβανε τα κατηφορικά δρομάκια.

Η μεγάλη απειλή του χωριού ήταν η βαθιά ρεματιά του Τσιτρίκι που πολλές φορές πλημμύρισε με ξαφνικές καταιγίδες. Αξέχαστη έμεινε η νεροποντή το 1903 μαζί με πολύ χαλάζι, μεγέθους γροθιάς μικρού παιδιού, που κατάστρεψε πολλά κεραμίδια και η πλημμύρα εκατέρωθεν της ρεματιάς μέσα στο χωριό παρέσυρε τοίχους σπιτιών και σταύλους πνίγοντας ακόμα μικρά και μεγάλα ζώα. Ευτυχώς έγινε νύχτα και δεν είχε ανθρώπινα θύματα. Η πλατεία της αγοράς και τα καταστήματα μπαζώθηκαν με λάσπη, πέτρες και ξύλα, αλλά σ' αυτήν την καταστροφή άντεξε η κάτω βρύση και το αποδώσανε οι Μαρωνίτες σε θαύμα αφού το νερό είναι αγιασμένο.

Το νερό της έρχεται από μικρή κουφάλα που είναι στη ρίζα του μεγάλου βράχου που ορθώνεται 6 μ. πίσω της και στα νοτιοανατολικά της.

Ο λίγος χώρος που υπάρχει μπροστά στη σπηλιά με το αγίασμα είναι σεβαστός και απαραβίαστος από όλους τους κατοίκους. Ούτε και αυτοί οι μεγάλοι προύχοντες τολμούν να ανεγείρουν οικοδομή.

Πώς και για ποιο λόγο κτίστηκε η κάτω βρύση, παίρνοντας νερό από την αγιασμένη πηγή του βράχου, άγνωστο. Από τότε αρχίζει να γίνεται ο μικρός αυτός χώρος μπροστά στο βράχο και τη βρύση επιθυμητός για τους άρχοντες —γιατί ένας φτωχός ούτε τα χρήματα ούτε τη δύναμη είχε να κτίσει κάποια οικοδομή— αλλά προσέκρουαν στις εορταστικές εκδηλώσεις που γίνονταν στην πηγή πολλές φορές το χρόνο.

Η παράδοση μας πληροφορεί, μετά την καταστροφή της παραλιακής βυζαντινής Μαρώνειας, τα μοναδικά παιδιά που γλύτωσαν και έφτασαν στην πηγή αυτή του βράχου, ήταν ο Κωνσταντίνος και η Ελένη που ξεδιψάσανε,

αποκοιμηθήκανε και κατοικήσανε εδώ, και από αυτά τα παιδάκια γίνεται η Νέα Μαρώνεια.

Η καταστροφή της παραλιακής βυζαντινής Μαρώνειας υπολογίζεται το 1513 μ.Χ. όμως δεν τεκμηριώνεται με κάποιο γραπτό στοιχείο. Ίσως θα πρέπει να αναζητηθεί στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως.

Υπάρχει ένα τραγούδι για την καταστροφή της βυζαντινής Μαρώνειας:

*Ένας κοντός Γιανίσαρος έβαλε μαύρα
ρούχα και καλογέρεψε.
Το κάστρο τρογουρίζει και παρακαλεί
— Κατέβα κόρη, κατέβα να ρίξεις τα κλειδιά
(Ν' ανοίξεις τον καλόγερο ή τον παπά).
— Εγώ δεν κατεβαίνω και δεν πλανέβγομαι.
— Αν ίσως κ' είμαι πλάνος και πλανέβγεσαι
σ' το σπαθί και λάχω και στην μαχαιριά.
Κ' η κόρη ξεπλανεύτηκε κ' έριξε τα κλειδιά.
Όσο να ανοίξει η πόρτα χίλιοι εμπήκανε
κι όσο να καλανοίξει το κάστρο γέμισε.
και η κόρ' από το φόβο κι απ' την ντροπή
απ' υψηλά εκρέμισε και χαμηλά ξεψύχησε.*

Η βρύση κτίζεται με πολύ αγάπη και κόπο από τους Μαρωνίτες που την κάνανε μνημείο σωστό.

Επειδή δεν έχει μεγάλη φυσική ροή αναγκάστηκαν να την κτίσουν μέσα στην κοίτη προς τη νοτιοανατολική όχθη της ρεματιάς. Απ' όπου και αν τη δεις είναι χαμηλότερα από την πλατεία και τα δρομάκια —ίσως γι' αυτό την ονόμασαν κάτω βρύση.

Η βρύση υψώνεται περί τα 3 μ. με τοξωτή κόγχη στην πρόσοψή της, το τόξο κοσμεύεται με μια γιρλάντα από ένθετες χρωματιστές πέτρες και πάνω από το χαριτωμένο τόξο, στην ανατολική άκρη της μετώπης έχει τον ήλιο ανατέλλοντα με χρωματιστές πέτρες, ενώ στην αντίθετη δυτική άκρη, τη σελήνη στη γέννησή της, πριν ακόμα συμπληρώσει τέταρτο, με ένθετες χρωματιστές πέτρες κι αυτή, —δύο χαριτωμένα κοσμήματα— ιερά σύμβολα τα λέγανε. Η στέγη της καλύπτεται με σχιστόπλακες, όπως και τα σπίτια του χωριού και γίνεται η κάτω βρύση ιερό προσκύνημα για τους Μαρωνίτες.

Η παράδοση μας λέει ακόμα ότι την κτίσανε γονατιστοί οι Μαρωνίτες και τοποθετήσανε τα δύο σύμβολα, του ήλιου και της σελήνης, γιατί με την ανατολή και τη δύση τους δεν γνωρίσανε πειρατική επιδρομή στη Νέα Μαρώνεια, και φύτεψαν τα τρία πλατάνια στο όνομα της Αγίας Τριάδος. Σήμερα ο μεγαλύτερος πλατάνος έχει περίμετρο 9 μέτρα. Όλο αυτό το τμήμα της κοίτης ανάμεσα στα πλατάνια και τη βρύση το πλακοστρώσανε

για να κάνουν τις λαϊκές και θρησκευτικές τους γιορτές.

Ο γιατρός Χριστόδουλος Κων. Κωνσταντινίδης που συγκέντρωνε υλικό για να γράψει την ιστορία της Μαρώνειας δε στάθηκε τυχερός να το δημοσιεύσει γιατί σκοτώθηκε σε τροχαίο δυστύχημα τον Σεπτέμβριο του 1940. Τα χειρόγρατά του έμειναν στη χήρα του Αικατερίνη, τα οποία λάτρευε γιατί μέσα σ' αυτά εύρισκε την ψυχή του μακαρίτη. Πολλές φορές με βεβαίωσε: *10 χρόνια παιδί μου ασχολήθηκε ο γιατρός για να συγκεντρώσει αυτό το υλικό, αλλά χάθηκε κι αυτό στην Αθήνα με τον πόλεμο. Ο Χριστόδουλος παιδί μου έγραφε για την πηγή της κάτω βρύσης ότι ήταν προϊστορικό αγίασμα γι' αυτό διατηρήθηκαν μέχρι σήμερα οι γιορτές. Και τα δύο ονόματα των παιδιών είναι συμβολικά, το αγοράκι αντιπροσωπεύει τον θεό Ήλιο, όπως λατρεύτηκε και ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος από τους Εθνικούς και η Ελένη τη μεγάλη θεά της νύχτας, τη Σελήνη. Από πού είχε αυτές τις πληροφορίες μας είναι άγνωστο. Όμως μια επιγραφή που είναι εντοιχισμένη στη δυτική στενή πλευρά της βρύσης, μας την ερμηνεύει ο Μελίρρυτος.*

*ΟΣ ΕΚΤΟΥΤΟΥ ΕΣΤΗΣΕΝ ΕΡΓΩΝ
ΕΝ ΧΡΟΝΟΙΣ ΤΕΣΑΡΑΣ ΚΑΙ ΤΕΤΡΑΚΙΣ
ΔΕΚΑ ΥΠΕΒΟΥΣΙ ΚΕ
ΠΡΟΣ ΓΕ ΕΝΑΚΟΣΙΑ ΚΑΙ ΧΙ
ΛΙΟΙΣ ΕΙΚΟΙΣ.....*

Ή ειρημένη επιγραφή και πέτρα ή μεταφέρθη άλλοθεν ποθεν αντί πέτρας, ή όπερ πιθανώτερον έτέθη εις τὸ μέρος εκείνο υπό τῶν κτητόρων· ή δὲ αναφερομένη χρονολογία είναι από κτίσεως Ῥώμης (1944), ήτις έγινε τὸ 753 π.Χ. και 1,870 μ.Χ. γίνονται τὰ ἔτη από κτίσεως Ῥώμης 2,623, εάν δὲ αφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τὴν αναφερομένην χρονολογίαν ἐν τῷ ειρημένῳ ἐπιγράμματι, εύρίσκομεν ἔτη από κτίσεως τῆς πηγῆς ταύτης 679: ἔτη ὥστε

2,623
1,944
0,679

ὕπῃρχεν ή Κρήνη αὕτη 322 ἔτη πρὶν ἀποικησούν ὧδε ἐκ τῆς παλαιᾶς Μαρωνείας, ήμπορεῖ νὰ κατώκουν και τινες πρότερον εις ποταπὰς καλύβας, διότι δεικνύονται μέχρι τῆς σήμερον πατροπαραδότως δύο οἰκίαι αἱ ἀρχαιότεραι, ἐνταῦθα, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς παλαιᾶς Μαρωνείας συσχετιζόμενοι πάντοτε με τὸς ἐν ταῖς ποταπαῖς καλύβαις οἰκούντας, παρακινήθέντες ἀπώκησαν βαθμηδὸν και κατ' ὀλίγον πάντες τῷ 1,513 μ.Χ. δι' ἄς αἰτίας ἀνέφερον ἀνωτέρω.

Έχουμε λοιπόν μια τεράστια χρονολογική διαφορά.

Ανέγερση οικοδομών μπροστά στη σπηλιά του αγιάσματος

Τρεις είναι οι άρχοντες που μοιράζονται το χώρο μεταξύ της κάτω βρύσης και της σπηλιάς του προϊστορικού αγιάσματος. Δεν τους ξέρουμε ποιοι είναι και πότε πρωτοκτίσανε. Ξέρουμε όμως ότι ο επαγγελματικός φούρνος με καφενείο στο ανώγι, που κτίστηκε μπροστά στη ρίζα του βράχου